

İzmir Şimendifer Mektebi

Izmir Railway School

Aziz TEKDEMİR*

Öz

Osmanlı Devleti'nde demiryolu çalışmaları XIX. yüzyılın ikinci yarısında başlamıştır. İlk demiryolu hatları Batı Anadolu ve Rumeli'de yapılmış zamanla da diğer bölgelere yayılmıştır. Osmanlı Devleti'nde demiryollarının yaygınlaşması, personel ihtiyacını da beraberinde getirmiştir. İlk etapta demiryollarında çalışacak iş gücünü yetiştirmek için yabancıların bilgisinden yararlanılmak istenilmiş İngiltere ve Fransa'ya demiryolu eğitimi alması için öğrenciler gönderilmiştir. Demiryolu hatlarının artmasıyla Osmanlı Devleti kendi personelini yetiştirmek için harekete geçmiştir. Demiryolu hatlarında çalışacak memurları yetiştirmek amacıyla okul açılma fikri ilk defa XIX. yüzyılın son çeyreğinde tartışılmaya başlanmıştır. XX. yüzyılın başında da Türk demiryolcular yetiştirmek için orduya bağlı olarak bir demiryolu taburu kurulmuştur. Osmanlı Devleti'ndeki demiryolları yabancı şirketler tarafından yapıldığı için hatlarda genellikle gayrimüslimler istihdam edilmiştir. Zamanla stratejik öneme sahip demiryollarında çalışan gayrimüslim vatandaşların devlete ihanet aşamasına varan davranışları sonrasında, Müslüman ve Türk vatandaşlar arasında personel yetiştirilmesi gerekli görülmüş ve I. Dünya Savaşı sırasında İzmir Şimendifer Mektebi kurulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, İzmir, Şimendifer Mektebi, Demiryolu, Eğitim

Abstract

Railway construction in the Ottoman Empire began in the second half of the nineteenth century. The first railway line was laid in Western Anatolia and Rumelia and spread to the other regions of the Empire. The widespread use of railways called for more personnel. First, students were sent to England and France to receive training on railway operations. However, with the increase in railways, the Ottoman Empire considered opening schools to train its own personnel in the last quarter of the nineteenth century and set up an army-bound railway battalion at the beginning of the twentieth century. The railways in the Ottoman Empire were constructed by foreign companies, therefore, it was generally the non-Muslim citizens that were employed in railway service. However, over time, they were involved in activities against the state, resulting in the Empire training Muslim and Turkish citizens to work in railway service. To that end, Izmir Railway School (*Şimendifer Mektebi*) was established during the First World War.

Keywords: Ottoman State, Izmir, Railway School, Railway, Education

Giriş

Osmanlı Devleti'nde demiryolu çalışmaları 19. Yüzyılın ikinci yarısında başlamıştır. İlk olarak İzmir-Aydın hattının imtiyazı 23 Eylül 1856 tarihinde bir İngiliz şirkete, İzmir Kasaba (Turgutlu) hattının imtiyazı da 4 Temmuz 1863 tarihinde Edward Price isimli bir İngiliz'e verilmiştir. İzmir Aydın hattının inşa çalışmaları 1857 yılında, İzmir Kasaba'nın ise 1864 yılında başlamıştır. 10 Ekim 1865'te Manisa'ya kadar olan 66 kilometrelik kısım, 10 Ocak 1866 tarihinde de Kasaba'ya kadar olan 27 kilometrelik diğer kısım kullanıma açılmıştır. İzmir-Aydın arasındaki 133 kilometrelik yol ise 7 Haziran 1866 tarihinde bitirilerek, faaliyete geçmiştir (Velay,1978, s. 155; Engin, 1993, s. 39; Kayserilioğlu, 2011, s.197; Özyüksel,1998, s. 9-12; Akyıldız, 1987, s. 39-166; Akyıldız, 2005, s. 15-41; Atilla, 2002, s. 52-127; Kurmuş, 2012 s. 111; Kolay, 2011, s. 6 vd). Yine Osmanlı Devleti'nin Rumeli topraklarında Köstence-Boğazköy (Çernovada) arasındaki 66 kilometrelik hat da yapılan ilk demiryollarından biri olmuştur. 2 Eylül 1857 tarihinde mukavelesi yapılan bu demiryolu hattı için kurulan şirkete de *Devlet-i Âliyye Karadeniz ve Tuna Demiryol Kumpanyası* adı verilmiştir. Köstence-Boğazköy hattı 4 Ekim 1860 tarihinde işletilmeye başlanmıştır Osmanlı Devleti'nin Avrupa topraklarındaki bir diğer demiryolu ise Varna-Ruşçuk hattı olup imtiyazı İngilizlere verilmiştir. 224 km.lik hat 8 Kasım 1866 tarihinde bitirilerek işleme geçmiştir (Morawitz, 1978, s. 306-307; Velay, 1978, s. 155; Akyıldız,

* Dr., Öğr. Üyesi, Trakya Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, aziz.tekdemir@gmail.com

1987, s. 3-4; Akyıldız, 2005, s. 60, 87; Engin, 1993, s. 40-41; Gülsoy, 1994, s. 21; Eldem, 1994, s. 96; Collas, 2005, s. 287).

Osmanlı Devleti'nde demiryollarının yaygınlaşması, personel ihtiyacını da beraberinde getirmiştir. İlk etapta demiryollarında çalışacak iş gücünü yetiştirmek için yabancıların bilgisinden yararlanılmak istenmiş ve 1857 yılında Hendesehane-i Berriye Kolağalarından Nuri Efendi'nin Londra'da demiryolu üzerine eğitim alması düşünülmüştür. 1868'de de Nafia Nezareti çalışanlarından Margosyan Efendi de bu alanda eğitim görmesi için Fransa'ya gönderilmiştir. Fakat Osmanlı Devleti'ndeki demiryolu hatları yabancılar tarafından yapıldığı için genellikle gayrimüslimler istihdam edilmiş ve iletişim dili olarak da Fransızca kullanılmıştır. Türkler ise ateşçilik, biletçilik gibi ağır ve yıpratıcı işlerde görevlendirilmiştir (Özdemir, 2014, s. 67).

Osmanlı Devleti'nde demiryolu hatlarının artması üzerine Osmanlı Devleti kendi personeli yetiştirmek için harekete geçmiştir. Konu ilk defa 1874'te tartışılmaya başlanmıştır. 1887 yılında Türk demiryolcular yetiştirmek için orduya bağlı olarak bir demiryolu taburu kurulması için Harbiye Nezareti'ne bir layiha sunulmuş ve ilk demiryolu taburu 1900'de Hicaz demiryolu inşa ve işletmesi için kurulmuştur (Özdemir, 2014, s. 68). Zamanla stratejik öneme sahip demiryollarında çalışan gayrimüslim vatandaşların devlete ihanet aşamasına varan davranışları Osmanlı Devleti'ni Türk personel yetiştirmek için harekete geçirmiş ve I. Dünya Savaşı sırasında şimendifer mektepleri kurulmuştur. Bunlardan biri de İzmir Şimendifer Mektebi'dir.

İzmir Şimendifer Mektebi'nin Kuruluşu

Mektep, demiryollarında istihdam edilecek her türlü memuru yetiştirmek amacı ile açılmıştır (Düstur, 1928, s. 30). Balkan Savaşı öncesi Eskişehir'de sonrasında Konya'da aynı tarzda mekteplerin açılışı için çalışmalar yapılmıştır (DAB., T. DMİ.,1141/60 (29 Haziran 1332/12 Temmuz 1916). I. Dünya Savaşı'na kadar şimendifer idarelerinde İngiliz ve Fransızların dışında Osmanlı Devleti vatandaşı olan gayrimüslimler istihdam edilmişti⁵. Çoğunlukla fikren ve hissen memleketin aleyhine çalışan bu memurlar savaş sırasında tren seferlerinin aksamasına sebep olmuş ve askeri nakliyatı geciktirmiştir. Örneğin Balkan savaşları sırasında özellikle demiryollarında çalışan görevliler tarafından yapılan oyalama taktikleri sebebiyle tren seferlerinde gecikmeler yaşanmıştı. Ayrıca Aydın hattı üzerinde kaza süsü verilerek bir tabur asker, şehidi ve yaralılarıyla birlikte devre dışı bırakılmıştı (Bayar, 1997, s. 93). Yine görevlilerden çoğunun görgü ve ahlak kurallarına uymayarak yolculara kötü davrandıkları ve halkı rencide ettikleri tespit edilmiştir (DAB., BEO., 1193/2 Leff 1 (1 M. 1332/30 Kasım 1913).

İzmir Batı Anadolu'daki demiryollarının merkezi idi. Aydın, İngilizler tarafından diğer iki hat ise Fransızlar tarafından işletilirdi. Osmanlı Devleti'nin seferberlik planı üzerine İzmir ve çevresindeki hatlardan diğer demiryollarına kaydırılacak lokomotifler için yabancı şirketler bahaneler öne sürerek işi yavaşlatmışlar hatta izin vermemişlerdir. Bunun üzerine Osmanlı Devleti, I. Dünya Savaşı'na girdikten sonra İzmir ve çevresindeki demiryollarına el koymuş, İngilizler ve Fransızlar tarafından idare edilen bu iki hattın işletilmesi görevini ordunun emrine vermiştir (DAB., T. DMİ., 1141/60 Leff 2 (29 Haziran 1332/12 Temmuz 1916); Ergin, 1977, s. 1572; Bayar, 1997, s. 92; Özdemir, 2014, s. 69). Demiryollarında memleketin aleyhine çalışan gayrimüslim memurların bir kısmı işten çıkarılınca işgücü eksikliğinin giderilmesi ve demiryollarının güvenilir Türk evlatları tarafından idare edilmesi fikri ortaya atılmış devletin menfaatlerini gözeten muhasip, kâtip, kontrolör gibi memurlar

⁵ Türklerle ancak bekçilik, makasçılık gibi işler veriliyordu. Bunun sebebi sorulduğunda "Türkler şimendiferliliği beceremezler, bu kabiliyet meselesidir" derlerdi. (Bayar, 1997, s. 92).

yetiştirecek şimendifer mekteplerinin açılması planlanmış, mektep ve öğrenciler hakkında uygulanacak düzenlemeler için çalışmalar yapılmıştır (DAB., T. DMİ., 1141/60 Leff 2 (29 Haziran 1332/12 Temmuz 1916); Ergin,1977, s. 1572).

28 Haziran 1915'te İzmir'de bir şimendifer mektebinin açılmasına karar verilerek başına da şimendifer bölüğü kumandanı İskender Bey getirilmiştir. Mektep için Basmahane semtinde bulunan eski Amerikan Mektebi binası seçilmiştir (Özdemir, 2014, s. 70). Okulun masraflarını ilk olarak Milli Müdafaa Cemiyeti üstlenmiş daha sonra Evkaf Nezareti de maddi olarak desteklemiştir (Bayar, 1987, s. 93). Şimendifer mektepleri eğitim öğretim yönüyle Harbiye Nezareti'ne idarî olarak ise Evkaf Nezareti'ne bağlanmıştır. Bu mekteplerin idareleri bir askeri müessese gibi görüldüğünden kadrosu askeriye tarafından düzenlenmiştir. Fakat mektep bütçesi Harbiye Nezareti'nden ayrı tutulmuştur (DAB., T. DMİ., 1141/17 Leff 1 (24 Nisan 1332/7 Mayıs 1916).

İzmir Şimendifer Mektebinin Kadrosu

Başkumandanlık Vekâleti'nin emriyle Şimendifer Mektebelerinin idari ve eğitim kadrosu belirlenmiştir (DAB., T. DMİ., 1141/17 Leff 2 (23 Nisan 1332/6Mayıs 1916). İdarî kadrolarda genellikle askerî sınıf yer almıştır. Fakat muhasip, kapıcı, bahçıvan ve hademelerin sivililer arasından da seçildiği olmuştur.

İdari Kadrolar

Şimendifer mekteplerinin müdürleri, genellikle asker kökenli olup Yüzbaşı-Binbaşı rütbesinden seçilmiştir. Yeni açılan İzmir Şimendifer Mektebi müdürlüğüne ilk olarak Yüzbaşı İskender Efendi atanmış aynı zamanda şimendifer bölüğü komutanlığı da uhdesine verilmiştir (Bayar, 1987, s. 93). Başkomutanlık Vekâletinden 14 Şubat 1916'da İzmir Şimendifer Mektebi Müdüriyetine bir telgraf çekilerek müdür Yüzbaşı İskender Efendi'nin Dersaadet Şimendifer Mektebi Müdürlüğüne tayin edildiği ve halefinin İzmir'e gelip devir teslim işlemleri yapıldıktan sonra İstanbul'a hareket etmesi bildirilmiştir. Ayrıca Dersaadet şimendifer mektebi müdürü Yüzbaşı Kemaleddin Efendi'ye, İzmir Şimendifer Mektebi Müdürlüğüne ve İzmir'de bulunan şimendifer bölüğü kumandanlığına atandığı bildirilmiş ve hemen hareket etmesi için emir verilmiştir (DAB., T. DMİ., 1140/37 (9 R. 1334/ 1 Şubat 1331/14 Şubat 1916). Kemalettin Efendi emri alır almaz Bandırma yolu ile İzmir'e hareket etmiştir. İzmir'e ulaştığı gün durumu Karargah-ı Umumi Üçüncü Şube Müdüriyetine bildirerek devir teslim işlemlerinin başladığını, 3-4 güne kadar da tamamlanacağını ifade etmiştir (DAB., T. DMİ., 1140/44 (26 R. 1334/ 2 Mart 1916).

Okulun idari kadrosunda mektep müdürünün haricinde dâhiliye zabiti, hesap memuru, iâşe memuru, talim muallimi, işçi, kapıcı, bahçıvan, aydınlatma için motorcu ve her beş talebe için bir hademe görevlendirilmiştir. Dâhiliye zabiti, mektebin asayişinden ve öğrencilerden sorumlu tutulmuştur. Mektebin hesap ve evrak işleri hesap memuruna verilmiştir. Mektebin aydınlatılması ve kuyudan su çıkartılması için kullanılan motorun idaresi için de bir memur atanmıştır.

Tablo 1: Şimendifer Mekteplerinin idari kadroları ve maaşları⁶

Görevli sayısı	Görevi	Askeri Rütbesi	Maaşı	Müteferrikası	Açıklama
1	Mektep Müdürü	Yüzbaşı-Binbaşı	-----	500	

⁶ Şimendifer Mekteplerinin İdari Kadroları ve Maaşları belirlenmiştir. (DAB., T.DMİ 1141/32 lef 2 (29 B 1334/ 1 Haziran 1916); DAB., T. DMİ.,1142/61 (9 Mart 1332/22 Mart 1916).

2	Dahiliye Zabiti	Mülazım-1 Sani- Mülazım-1 Evvel	-----	250	
1	Hesap Memuru	Tabur Hesap Muavini- Tabur Hesap Memuru	1000	200	Sivil de olabilir. 1000 kuruş maaş verilir
1	İaşe Memuru	Çavuş-Başçavuş	-----	100	
4	Talim Muallimi	Mektepli Küçük Zabit	-----	60	
1	İşçi	-----	350	-----	Sivil
1	Kapıcı veya Bahçıvan	-----	350	-----	Sivil
1	Aydınlatma için Motorcu	-----	-----	150	Asker
1	Hademe, Her beş talebeye	Bir kişi hesabıyla verilir	-----	-----	Bunlar hizmet taburundan verilir ve mektep tarafından iaşeleri karşılanır.

Eğitim Kadroları

Balkan savaşları sonrasında Eskişehir ve Konya’da bu tarzda mekteplerin açılması düşünölmeye başlandığında okulda ders verebilecek öğretmenler araştırılmaya başlanmış aynı zamanda da öğretmen yetiştirmek için harekete geçilmiştir. 30 Kasım 1913 tarihinde Cenevre Şehbenderliğine bir yazı gönderilerek şimendifer mektebinde muallimlik yapacak ehil kimseler yetiştirmek için Galata Sultanisi’nden mezun olan 3 kişinin Lozan’daki şimendifer mektebine kabul edilip edilmeyeceğinin araştırılması istenmiştir (DAB., BEO., 1193/2Leff 2 (1 M. 1332/18 Teşrinsani 1329). Cenevre Şehbenderliği durumu araştırarak Maarif Nezareti’ni bilgilendirmiştir. Gönderilmesi düşünölen öğrencilerin Lozan Darulfünun Ticaret Fakültesi ve Ticaret-i Âliye Mektebi’ne kabul edilebileceği bildirilerek her iki okulun program ve nizamnamesi gönderilmiştir. Fakat ticaret fakültesinin daha uygun olacağı bildirilmiştir (DAB., BEO., 1193/2 Leff 4 (11 Kanunevvel 1913/ 11 Aralık 1913).

Şimendifer mektebinin eğitim-öğretim kadrosu genellikle sivillerden seçilmiştir. Mektep’te bir ders nazırı, dört kısım öğretmeni ve bir telgraf öğretmeni görev yapmıştır. Bazı dönemler telgraf öğretimi için mülazım-1 evvel ve yüzbaşı rütbesindeki askerler de görevlendirilmiştir.

Tablo 2: Şimendifer Mektepleri eğitim-öğretim kadrosu⁷

Görevli sayısı	Görevi	Askeri Rütbesi	Maaşı	Müteferrikası	Açıklama
1	Ders Nazırı	-----	3600	-----	
4	Kısım Muallimi	-----	1000-1700	-----	

⁷ Şimendifer Mektepleri Eğitim-Öğretim Kadrosu ve maaşları belirlenmiştir. (DAB., T.DMİ., 1141/32 lef 2 (29 B 1334/ 1 Haziran 1916); DAB., T. DMİ., 1142/61 (9 Mart 1332/22 Mart 1916).

1	Telg. Muallimi	Yüzbaşı- Mülazım-ı Evvel	1000	250	Sivil olursa 1000 kuruluş maaş ita olunur.
---	----------------	-----------------------------	------	-----	--

İzmir Şimendifer Mektebi'nde ders nazırlarının gayrimüslimlerden de seçildiği görülmüştür (DAB., T. DMİ., 1141/46 (25 Nisan 1332/8 Mayıs 1916). I. Dünya Savaşı'nda İzmir'de Müslümanların yaşadığı bölgelerin bombalanması sırasında hükümetçe bir karar çıkartılarak gayrimüslimler toplanmış ve İslam mahallelerine dağıtılmıştır. Mektep ders nazırı Henry Thomson, kendisinin bu işlemde istisna tutulmasını istemişse de bu talebi reddedilmiştir. Mesela 29 Mayıs 1916'da yapılan bombardımanda 30'dan fazla kişi ölmüş bir o kadarı da yaralanmıştır. Bu da halkta genel bir nefrete sebep olmuştur. Kemaleddin Efendi İstanbul'a bir telgraf çekerek Thomson'un görevine son verilmesi gerektiğini ve yerine bakacak kişi bulununcaya kadar da bu görevi uhdesine alabileceğini söylemiştir (DAB., T. DMİ., 1141/46 (16 Mayıs 1332/29 Mayıs 1916).

Mektepte Günlük Program ve Eğitim

İzmir Şimendifer Mektebinin programına dair herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Ancak Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'na girişinin hemen öncesinde kurulan Dersaadet Şimendifer Mektebi'nin programı ile büyük bir benzerlik göstermesi yüksek ihtimaldir. İzmir ve İstanbul'da eğitim veren şimendifer mekteplerinde yatılı eğitim uygulanması, aynı derslerin okutulması ve eski İzmir Şimendifer Mektebi Müdürünün, Dersaadet Şimendifer Mektebi Müdürlüğünü yürütmesi dikkate alındığında programlarının da benzer olabileceği düşünülebilir. Mart 1916'da Dersaadet Şimendifer Mektebi tarafından hazırlanan günlük programda kalkış saati sabah altı olarak belirlenmiştir. Saat 12'de öğlen arası verilen okulda akşam 9'a kadar aralıklı olarak eğitim-öğretim yapılmıştır. Mektepte ağırlıklı olarak Hareket, Muhasebe ve Telgraf dersleri verilmiştir. Programa bakıldığında yemek ve namaz saatlerinin de dikkate alındığı görülmüştür. Akşam saat 9.30'da öğrencilerin yatakhaneye girmeleri, 10.00'da ise yatmaları zorunlu tutulmuştur.

Tablo 3: Mektepte uygulanan günlük program (27 Mart 1916'dan itibaren)⁸

Saat	Uygulama	Açıklama
6	Kalkış, Hamam Boruları	
6.30	Çay	
7.15-8.15	Birinci Müzakere	Kısımlar sırasıyla telgraf dersi görecektir.
8.15-8.30	Ara	
8.30-9.30	İkinci Müzakere	Kısımlar sırasıyla telgraf dersi görecektir.
9.30-9.45	Ara	
9.45-10.45	Birinci Ders	
10.45-11.00	Ara	

⁸ Şimendifer mekteplerinin günlük planları yapılarak liste halinde verilmiştir (DAB., T. DMİ., 1141/8 Leff 4 (21 Mart 1332/3 Nisan 1916).

11.00-12.00	İkinci ders	
12.00	Ara	
12.15	Yemek Arası	
12.45	Öğlen Namazı	
1.15-2.15	3. Ders	
2.15-2.30	Ara	
2.30-3.30	4. Ders	
4.00	İkindi Namazı	
4.15-5.15	Talim	Kısımlar sırasıyla telgraf dersi görecekler
6.00	Akşam Yemeği-Akşam namazı (ezani 12.00)	
7.30-8.30	Akşam müzakeresi	Kısımlar sırasıyla telgraf dersi görecekler
9.00	Yatsı Namazı	
9.30	Koşuş Borusu	
10.00	Yat Borusu	

Osmanlı şimendifer mekteplerinde telgraf makinelerinin kurulduğu hafta normal programın haricinde telgraf dersleri için ayrı bir program daha uygulanmıştır.

Tablo 4: Telgraf ders saatleri⁹

Saat	Sınıf
Sabah 7.45 -8.45	1, 2, 3, 4
Sabah 9.45 -10.45	2, 3, 4, 1
Akşam 3.45- 4.45	3, 4, 1, 2
Akşam 4.45-5.45	4,1,2,3
Akşam 1.15-2.15	Her gün 4. Sınıf

Eğitimde Yaşanan Aksaklıklar ve Bunların Giderilmesi için Alınan Önlemler

Kemaleddin Efendi İzmir Şimendifer Mektebi'nin idaresini ele alınca mektebin durumu hakkında da Karargâh-ı Umumi Üçüncü Şubeye bir rapor yazarak bilgi vermiştir.

⁹ Telgraf makinelerinin kurulduğu haftalarda normal programın haricinde telgraf dersleri için ayrı bir program yapılmıştır (DAB., T. DMİ., 1141/8 Leff 4 (21 Mart 1332/3 Nisan 1916).

İzmir'de şimendifer mektepleri talimatnamesinin uygulanmadığını, mektebin Evkaf Nezareti'ne ait bir kurum olmaktan öte İzmir'de nezaretin yardımcılığını yapan bir müessese olduğunu söylemiştir. Zira talimatname gereğince öğrencilerin yatılı olması ve iaşelerinin Evkaf Nezareti'nce temin edilmesi gerekirken buna riayet edilmediğini, çoğu öğrenci kendi paralarıyla iaşelerini temin ettiğini, bir kısmının da İzmir Evkaf Müdüriyeti tarafından her öğrenciye verilen 100 para ile idarelerini gerçekleştirdiğini belirtmiştir. Kemaleddin Efendi Evkaf Nezareti'nin mektebin kitaplarını, matbu evraklarını bastırtmak, öğrenciler ile mektebin her türlü ihtiyaçlarını temin etmek zorunda olmasına rağmen mektep idaresinin, İzmir halkının yardımına müracaat ettiğini ve bu şekilde gayri resmi olarak birçok kişi ile görüşüğünü dile getirmiştir (DAB., T. DMİ., 1140/44 (26 R. 1334/2 Mart 1916)).

İzmir Şimendifer Mektebi'nde yapılan eğitim tarzının da talimatnameye uymadığını, ülkenin geneline hitap etmesi gerekirken öğrencilerin İzmir-Kasaba Demiryolu için yetiştiriliyormuş gibi bu hattı işleten şirketin kanun ve talimatnameleri dairesinde eğitim aldıklarını ifade etmiştir. İzmir Şimendifer Mektebi'nin mevcudunun 125 kişi olduğu belirtilmesine rağmen okulda 190 kişinin eğitim gördüğü öğrenciler arasında askerlerin de yer aldığının tespit edildiğini bildirmiştir. Mektepte öğrencilerin imtihanlardan önce ders kesimi yapılması için ısrar etmelerine rağmen ders nazırı Thomson tarafından bunun engellendiğini söylemiştir. Kendisinin göreve başlaması ile imtihanlardan önce ders kesimi için karar alındığını ve öğrencilerin sınava hazırlanmaları için süre ayrıldığını belirtmiştir (DAB., T. DMİ., 1140/44 (26 R. 1334/2 Mart 1916)).

Kemaleddin Efendi, mektebin hiçbir şekilde Evkaf ya da Harbiye nezaretlerine ait bir kurum olmadığını ifade ederek ikinci devre öğrencilerin 6 aydır aldıkları eğitimin çok farklı ve bu şekilde mezun edilmelerinin sakıncalarının olduğunu fakat yeniden eğitime tabi tutulmalarının da imkân dâhilinde olmadığını tespit etmiştir. Ders nazırı Tomson'un öğrencilerin İzmir-Kasaba hattında çalışabilecek kapasitede olduğunu bildirmesi üzerine öğrencilerin dosyaları Müdür Kemaleddin Efendi tarafından incelenmiş, bir dereceye kadar olumlu görülmüş ve imtihanlarının yapılarak İzmir -Kasaba hattına dağıtılabilecekleri inancı hasıl olmuştur. Raporda talimatname gereğince öğrencilerin iaşelerinin sağlanması gerekirken, hiçbir yardımda bulunulmadan öğrencilerin kendi fedakârlıklarıyla eğitimlerini tamamladıkları belirtilerek 6 ay daha mektebe devam etmelerini istemenin zor olduğu açıklanmıştır. Bunun dışında halkın 6 aylık eğitimin sonunda mezun olanların hatlarda görevlendirileceği konusunda ikna edilerek mektebe kayıt yaptırıldığından ve İzmir halkının öğrencilere eğitim süresince yapmış oldukları yardımlardan dolayı mektep için yorum yapma hakkına sahip olduklarını düşündüklerinden tepki gösterebilecekleri ifade edilmiştir (DAB., T. DMİ., 1140/44 (26 R. 1334/ 2 Mart 1916)). Raporun sonunda da Kemaleddin Efendi bu sebeplerden dolayı yapılacak sınavlarla öğrencilerin mezun edilerek demiryolu hatlarına dağıtımlarının yapılmasının zaruri olduğunu söylemiştir (DAB., T. DMİ., 1140/44 (26 R. 1334/ 2 Mart 1916)). Bu sebeple sınavların yapılabilmesi için de Karagah-ı Umumi Üçüncü Şube'den gönderilecek sınav heyetinin hemen hareket ettirilmesi gerektiğini bildirmiştir (DAB., T. DMİ., 1140/44 (26 R. 1334/2 Mart 1916)).

İzmir Şimendifer Mektebi'nin ikinci devre eğitim-öğretimin döneminde şimendifer bölüğü fertleri de yer almıştır. Bunlar mektebe öğrenci olarak kabul edilmiş ve derslere uzun bir süre devam etmişler mektebin mevcudu 120 kişiye indirilince yeniden şimendifer bölüğüne gönderilmiştir. Öğrenciler gibi derslere devam eden bu şahıslar sınavlarda başarılı olarak mezun olmaya hak kazanmıştır. Bu sebeple mektep müdürü Kemaleddin Efendi şimendifer bölüğü neferlerinin de diğer öğrenciler gibi maaşlı olarak şirketlere yerleştirilebileceklerini söylemiştir. Ayrıca bu neferlerin bölüğe devredildikten sonra askerlikle bağlantılarının kalmadığını ve öğrenciler gibi muamele görerek yalnız eğitim ile meşgul olduklarını belirtmiştir. Sadece ismen asker olarak anıldıklarından sivil olmaları için

gerekli işlemlerin yapılmasının uygun olacağı kanısına vardığını bildirmiştir (DAB., T. DMİ., 1140/48 (25 Şubat 1331/9 Mart 1916).

Daha önce de zikredildiği gibi İzmir Şimendifer Mektebi'ndeki öğrencilerin İzmir – Kasaba Demiryolu'nda istihdam edilebilecek seviyede oldukları belirtilmişti. Bunu teyit etmek için de öğrencilerin tabii tutulduğu 4 sınavdan aldıkları notlar liste halinde gönderilmiştir. Öğrencilerin çoğu bu sınavlardan iyi notlar almıştır. Notlar 10 üzerinden hesap edilmiş ortalama 5'ten aşağıya düşmemiştir. Kemaleddin Efendi bu sınavların bir ay öncesine ait olduğunu, eğer öğrenciler için yeni bir sınav yapıldığı takdirde daha iyi notlar alabileceklerini tahmin ettiğini belirtmiştir. Gönderilen listelerde, mektebin 6 öğretmenin imzası olup öğrencilerin kendilerini yetiştirerek ehil bir hale geldikleri beyan edilmiştir. Mektebin ders nezaretinde görevli ve aynı zamanda Kasaba Demiryolu Şirketi'nin hareket reisliğini yapan Thomson da bu konudaki olumlu düşüncelerini listenin altına yazmıştır¹⁰. Raporun sonunda da Kemaleddin Efendi bu sebeplerden dolayı yapılacak sınavlarla öğrencilerin mezun edilerek demiryolu hatlarına dağıtımlarının yapılmasının zaruri olduğunu söylemiştir (DAB., T. DMİ., 1140/44 (26 R. 1334/ 2 Mart 1916).

Kemaleddin Efendi, üçüncü şubeye yazdığı raporda İzmir Şimendifer Mektebi'ne ait hiçbir şey bulunmadığını hepsinin bölüğe ait olduğunu ifade etmiş ve söylediklerinin uygun görülmesi halinde tedbir alabileceğini belirtmiştir. Kemaleddin Efendi önerilerinin kabul edilmediği ve mektep öğrencilerinin ne olursa olsun eğitime 6 ay daha devam etmeleri istendiği takdirde mektebi yeniden düzenlemesinin mümkün olmadığını beyan ederek yerine uygun birinin atanmasını istemiştir (DAB., T. DMİ., 1140/44 (26 R. 1334/2 Mart 1916). İstanbul'da Karargah-ı Umumi Üçüncü Şube'de Kemaleddin Efendi'nin bu konu hakkındaki görüşleri müzakere edilerek İzmir Şimendifer Mektebi'nden mezun olacak öğrencilerin hatlara kabulü yönünde karar alınmıştır (DAB., T. DMİ., 1140/56 (4 Mart 1332/ 17 Mart 1916).

Kemaleddin Efendi, raporunda öğrencilerin mezun olduktan sonra staj için gönderildikleri hatlarda da mektebin gözetimi altında olmaları gerektiği üzerinde de durmuştur. İzmir Şimendifer Mektebi'nin birinci devre mezunlarından staj için Aydın hattına atanan öğrencilere hiçbir görev verilmediğini ileri sürerek bunun öğrenciler açısından üzüntü verici olduğunu dile getirmiştir. Kemaleddin Efendi, Öğrencilerin denetim altında olmadıkları için başıboş kaldıklarını, zamanla da öğrendikleri her şeyi unutabileceklerini hatta gayr-i ahlaki durumların oluşabileceğini ifade etmiştir. İstanbul'dan gelen cevapta gerek daha önce mektepten mezun olarak hatlarda görevlendirilen gerekse şimdi hatlara dağıtımı yapılacak öğrencilerin mektebin gözetimi altında bulundurulmalarının uygun olduğu, konunun İzmir Askerî Hat Komiserliği ve şirket ile bağlantı kurularak uygulanması gerektiği bildirilmiştir (DAB., T. DMİ., 1140/56 (4 Mart 1332/ 17 Mart 1916).

Kemaleddin Efendi'nin üzerinde durduğu diğer bir durum ise Aydın Demiryolu'nda yeterli derecede öğrenci olmasına rağmen hala şirkette işlemlerin Türkçe ve İngilizce olarak yapılmaya başlanmamasıdır. Genel Müdür Muhtar Bey ile kaymakam Refik Bey Ekim 1915'te bir toplantı yaparak Aydın Demiryolu Şirketi'nde matbu evrakların İngilizce ve Türkçe olarak hazırlanması ve işlemlerin her iki dilde yapılması konusunda aldığı karar, emir olarak şirkete bildirilmiştir. Fakat daha sonra mecliste alınan bir kararla şimendifer şirketlerine¹⁰ Temmuz 1917 tarihine kadar süre tanınması sebebiyle emrin uygulanması ertelenmiştir. Bu süre, öğrencilerin yetiştirilmesi amacıyla verilmiş olmasına rağmen yeterli derecede memuru ve staj öğrencisi bulunan Aydın Kumpanyası'nın bu emri uygulamayarak

¹⁰ Kemaleddin Efendi Thomson'un görevine sadık ve ehil biri olduğunu kendisine verilen bu görevi çok az bir ücret karşılığında yerine getirdiğini ifade ederek beyanatının değerli olduğunu söylemiştir. (DAB., T. DMİ., 1140/48 (25 Şubat 1331/9 Mart 1916).

ertelemesi anlaşılammıştır. Bunun üzerine Kemaleddin Efendi meseleyi inceledikten sonra durumu İstanbul'a rapor ederek bazı konuları dile getirmiştir (DAB., T. DMİ., 1140/48 (25 Şubat 1331/9 Mart 1916).

Kemaleddin Efendi, raporunda Aydın Demiryolu Şirketinin Türkçe ve İngilizce işlemlere başladıktan 4 ay sonra İngilizce'nin tamamen kaldırılıp sadece Türkçe'nin kullanılabilceği tüm imkânlarla sahip olduğunu bildirmiştir. Uygulamanın bu şekilde ertelenmesinin staj yapan öğrencilerin kaybedilmesine sebebiyet vereceğini söylemiştir. Ayrıca mevcut durumda şirkette Türkçe'yi kullanabilen %20 oranında memur olduğunu fakat erteleme ile kaybedilecek süre içerisinde Türkçe'yi kullanabilen memur sayısının %40'a yükselbileceğini hatta daha da artabileceğini beyan etmiştir. Türkçe'yi kullanabilen memurların sayısının artmasıyla mektepte yetiştirilecek Türk öğrencilerin şirkete yerleştirilemediği takdirde hedeflenen amaca ulaşamayabileceğini ifade etmiştir. Aydın ve İzmir-Kasaba demiryollarının müdürünün Müslüman olması ve gerekli şartları sağlaması sebebiyle bu iki hatta Türkçe'ye geçişin diğerlerine nazaran daha kolay olabileceğini belirtmiştir (DAB., T. DMİ., 1140/48 (25 Şubat 1331/9 Mart 1916). Kemaleddin Efendi'nin düşünceleri, İstanbul'da Karargâh-ı Umumi Üçüncü Şube'de incelendikten sonra alınan karar mektep müdüriyetine iletilmiştir. Kararda Aydın hattında işlemlerin şimdilik her iki dilde yapılması gerektiği zamanla da Türkçe'ye geçilebilmesi için gerekli teşebbüslerin yapılacağı belirtilmiştir (DAB., T. DMİ., 1140/56 (4 Mart 1332/ 17 Mart 1916).

Hatlarda çift dil kullanılması ve zamanla da sadece Türkçe'ye geçilmesi için çalışmalar yapılmış hatta bazı dönemler yetkili kişiler arasında problemler yaşanmıştır. Örneğin Muhtar Bey üçüncü şubeye 10 Mayıs 1916'da bir rapor göndererek İzmir demiryollarında kullanılan evrakın 1915'te Türkçe'ye tercüme ettirilerek basılmış ve öğrencilerin istifadesi için birçok tedbir alınmış olduğunu beyan etmiştir. Bunun üzerine İzmir Şimendifer Mektebi Müdürü Kemalettin Bey, Muhtar Bey'in beyanatının mevcut durumla uyuşmadığını ifade ederek bazı açıklamalar yapmıştır. Basılı evrakın ancak bir kısmı ile nizamnamelerden bazılarının İzmir Şimendifer Mektebi tarafından tercüme edilerek şirketlere verildiğini ve bunlardan bazılarının da şirketçe bastırıldığını söylemiştir. Ayrıca birçok bastırılmayan evrak olduğu gibi tercüme bile edilmemiş birçok talimatname ve nizamnamelerin olduğunu belirtmiştir. Kemaleddin Efendi, 3 Mayıs 1916 tarihinde İzmir-Kasaba hattına görev dağıtımını yapılmış olan öğrencilerin işbaşına sevk edilebilmeleri için gerekli olan matbu evrakın bile 23 Mayıs 1916 tarihine kadar sadece bir kısmının gönderildiğini bildirmiştir. Gerekli nizamnamelerin tercüme edilmediğini ve talimatnamelerin hazırlanması için şirketçe hiçbir çaba sarf edilmediğini söylemiştir (DAB., T. DMİ., 1141/45 (17 Mayıs 1332/ 30 Mayıs 1916).

Muhtar Bey gönderdiği raporda öğrencilerin hızlı bir şekilde yetiştirilmesi için çalıştığını ifade etmiş ise de Kemaleddin Efendi gerçekte uyuşmadığını örnekler vererek açıklamıştır. Mesela Aydın hattında görevlendirilen öğrencilerin dağıtımlarının yapıldığı günden beri yaklaşık 8 ay geçmesine rağmen öğrencilerin yaptıkları işlerin incelenmediğini ve kendi hallerine bırakıldığını ve adeta bildiklerini de unutmaları için de büyük bir çaba harcandığını ifade etmiştir. Kemaleddin Efendi, öğrencilere mesuliyet verilip stajlarını tamamlamaları sağlanarak görev başına gönderilmelerinin gerektiğini söylemiştir. Yine öğrencilerin hızlı bir şekilde tecrübe kazanabilmeleri için Aydın hattı istasyonlarında işlemlerin Türkçe ve İngilizce olarak yapılması için verilen emirin uygulanmadığını, şube hatlarının bazılarında öğrencilerin defterlerin üzerine Fransızca rakamların yanına sadece Türkçe rakamlar yazarak göz boyadığını bunun da önemsiz olduğunu dile getirmiştir. Kemaleddin Efendi öğrencilerden özellikle İzmir'de bulunanların başıboş olarak her gün gezmekte olduğunu görevleriyle hiç alakadar olmadıklarını öğrencileri bu hale sevk edenlerin amirleri olduğunu söylemiştir. Bu durumun önlenmesi için yine mektebin çaba gösterdiğini

ve Aydın Demiryolu Şirketi'ne 12 Mart 1916'da resmi bir yazı ile müracaat edip bir dereceye kadar çare olunduğunu beyan etmiştir. Ayrıca Kemaleddin Efendi öğrenciler ile ilgili durumun araştırılarak gerekli tedbirlerin alınmasını eğer bu tespitlerinde bir hatası veya yalanı varsa kendisinin cezalandırılmasını istemiştir (DAB., T. DMİ., 1141/45 (17 Mayıs 1332/ 30 Mayıs 1916)).

İzmir-Kasaba hattında görevlendirilen öğrencilerin nasıl yetiştirilebilecekleri hakkında Genel müdür Muhtar Bey'in emriyle İzmir Şimendifer Mektebi Müdürü Kemaleddin Efendi ile birlikte hattın teftiş kalemi reisi ve hareket reisinin de dâhil olduğu bir komisyon kurulmuş ve bu konuda bir tutanak düzenlenip şirket işletme müdürü tarafından da tasdik edilmiştir. Kemaleddin Efendi İstanbul'a gittiğinde de bu tutanağın tercümesini Karargâh-ı Umumi Üçüncü Şube'ye takdim etmiştir. Kemaleddin Efendi İstanbul'dan İzmir'e dönüşü esnasında hatları kontrol etmiş ve öğrencilerin dağıtımının üzerinden 10 gün geçtiği halde hiçbir şey yapılmadığını ve tutanağın içeriğinin uygulanmadığını görmüştür. Mektep müdürü İzmir Kasaba hattı işletme müdürü ile görüşmüş ve müdüriyetçe gerekenin yapılacağı, bir 10 gün daha sabredilmesi istenmiştir. Fakat bu süre de geçmesine rağmen işletme müdüriyeti hiçbir şey yapmamış öğrencilerin lakayd bir halde boş boş oturdukları gözlemlenmiştir. Mektep müdürü Kemaleddin Efendi önce özel bir mektupla işletme müdürünün dikkatini çekmiş sonra da gönderdiği resmi yazı ile işletme müdüriyetinden gerekli bilgileri talep etmiştir. Bu konunun sürüncemede kalmasının temel sebebi işletme müdürünün tereddütleri, Genel müdür Muhtar Bey'in kararsızlığı ve İzmir Kasaba hattında meydana gelen vagon hırsızlıkları olmuştur (DAB., T. DMİ., 1141/45 (28 Mayıs 1332/ 10 Haziran 1916)).

İzmir-Kasaba hattına staj için gönderilen öğrenciler boş boş oturdukları, istasyonda elleri ceplerinde dolaştıkları sadece içlerinden birkaçının bir şeyler yapmaya çalıştıkları gözlemlenmiştir. Bu durum hatta bulunan okul müdür muavini tarafından da tespit edilmiştir. Kemaleddin Efendi, hatlarda öğrencilerin birebir ilişkisinin bulunduğu memurların ve birim reislerinin çoğunun öğrencilerin yetiştirilmesini istemediği, bu sebeple de mektep öğrencilerinin staj esnasında mutlaka mektebin kontrolü altında bulunmaları gerektiğini ifade etmiş ve bunu örneklerle açıklamıştır. Mesela 110 numaralı Şükrü Efendi'nin staj esnasında içki içerek düzeni bozduğu tespit edilmiş istasyon kumandanı tarafından da mektebe bilgi verilmesi üzerine Kemaleddin Efendi görevden alınmasını istemiştir. Fakat meselenin üzerinden bir ay geçmesine rağmen durumun akıbeti bildirilmemiş öğrencinin cezalandırılması için de hiçbir işlem yapılmamıştır (DAB., T. DMİ., 1141/45 (28 Mayıs 1332/ 10 Haziran 1916)).

Kemaleddin Efendi, öğrencilere nasıl muamele edildiğini açıklamak için ikinci devre mezunlarından Bekir Hikmet'in mektep müdürlüğüne yazdığı mektubu takdim etmiş ve mektup içeriğinin araştırıldığını ve tamamen gerçek olduğunun mektep idaresince tespit edildiğini bildirmiştir. Öğrenci 2 Haziran 1916'da yazdığı mektupta kendisinin seyr-i adi kalemine devam ettiğini fakat hala görevinin ne olduğunu öğrenemediğini dile getirmiştir. 8 aylık mektep eğitimi döneminde elde etmiş olduğu bilgileri unutmak üzere olduğunu, konu ile ilgili olarak gerek müfettişlere gerekse diğer görevlilere defalarca yaptıkları müracaatların kabul edilmediğini ifade etmiştir. Mektepteki eğitimlerinin amacının ne olduğunu anlayamadığını, basmahane karşısındaki otelede 15 arkadaşıyla birlikte günlük taşra istasyonlarından gelen 15-20 yol evrakını incelemekten başka bir iş yapmadıklarını boş boş oturduklarını beyan ederek bunun ileride yapılacak sınavlarının sonuçlarına kötü olarak yansıtacağını belirtmiştir. Kendilerine milletçe yapılan fedakârlıkların heba olacağı endişesini taşıyan bu öğrenciler kendilerine yapılan yardımların karşılığını ödemek istediklerini söyleyerek mektep müdüriyeti tarafından koruma altına alınmalarını istemiştir (DAB., T. DMİ., 1141/45 (20 Mayıs 1332/ 2 Haziran 1916)).

Kemaleddin Efendi katar memurluklarına tayin edilen öğrencilerin görevlerini yerine getirip getirmediğini kontrol edebilmek için her şirkette olduğu gibi bir hizmet cetveli yapılmasını hareket müfettişlerinden istemesine rağmen bir sonuç elde edememiştir. Yaşanan bu olumsuzluklar neticesinde staj için hatlara yerleştirilen öğrencilerden faydalı bir sonuç almanın imkânsız olduğu anlaşılmıştır. Kemaleddin Efendi mektepten mezun olan öğrencilerin demiryolu hatlarında stajlarını yaparak ehil birer demiryolcu olabilmeleri için çalışmalar yapmış ve şu neticelere varmıştır.

- 1- Bu raporda mevzu bahis olup uygulanacak usul ve tedbirler tam olarak uygulanmalıdır.
- 2- Öğrenciler staj esnasında mektebin gözetimi altında namuslu bir müfettiş tarafından sürekli olarak teftiş altında bulundurulmalıdır.
- 3- Gerek hareket gerekse teftiş makamlarında birer Türk kalem mümeyyizi bulundurulmalıdır. Bunlar kolay bir şekilde Hicaz hattından tedarik edilebilir.
- 4- Hareket reisi ya da yardımcısı Türk olmalıdır.
- 5- Müdür Türk olamıyorsa yardımcısı Türk olmalıdır.

Kemaleddin Efendi eğer açıkladığı bu noktaları gerçekleştirilemeyecekse şimendifer mekteplerinin kapatılmasının memleketin yararına olacağına dair rapor sunmuştur (DAB., T. DMİ., 1141/45 (28 Mayıs 1332/ 10 Haziran 1916)).

Mektepten Mezuniyet ve Yeni Öğrenci Alımı

İzmir Şimendifer Mektebi'nde birinci devre eğitim tamamlanmış ve mezun olan öğrenciler staj için Aydın Hattında görevlendirilmiştir (DAB., T. DMİ., 1140/56 (4 Mart 1332/ 17 Mart 1916)). İkinci devre eğitim ise 1916 yılında tamamlanmıştır. İzmir Şimendifer Mektebi'nde görev yapan muallimler Mart 1916'da bir araya gelerek ikinci devre öğrencilerinden 125 ve şimendifer bölüğü neferlerinden de 66 kişinin başarılı bir şekilde eğitimlerini tamamlayarak mezun olmaya hak kazandıklarını açıklamıştır. Telgraf, muhasebe ve hareket dersleri muallimleri, farklı zamanlarda yazılı olarak yapılan sınavlarda öğrencilerin iyi notlar alarak İzmir-Kasaba Demiryolu'nun tüm kuralları öğrendiklerini ve trenlerin hareketini idare edebilecek derecede telgraf kullanabilecek seviyeye geldiklerini beyan etmişlerdir. Ders nazırı Henry Thomson'da eğitimlerini tamamlayan öğrencilerin istasyonlarda 4 ay kadar staj yaptıkları takdirde tecrübeli birer memur olabileceklerini dile getirmiştir. Öğrencilerin bu süre zarfında trenlerin güvenli şekilde geliş gidişlerinin nasıl yapılacağını, eşya ve yolcu nakliyatı ile ilgili işlemleri uygulamalı olarak öğrenip tecrübe kazanacaklarını ifade etmiştir. Ayrıca öğrencilerin staj süresi boyunca, ahlak ve terbiyelerini kontrol ve takip edebilmek için mektebin gözetimi altında tutulması gerektiğini beyan etmiştir (DAB., T. DMİ., 1140/47 (Şubat 1331/Mart 1916); DAB., T. DMİ., 1140/48 (Şubat 1331/Mart 1916)).

İzmir Şimendifer Mektebi Müdürü Kemaleddin Efendi 9 Mart 1916'da Karargâh-ı Umumi Üçüncü Şubeye bir rapor daha yazarak şu konuları dile getirmiştir. Raporda mektebindeki ikinci devre öğrencilerinin ve şimendifer bölüğü neferlerinin sınavlarının yapılarak mezun edilmeleri kararlaştırıldığı takdirde mektebin üçüncü devre eğitim-öğretimi için gerekli sınavların yapılarak yeni öğrencilerin mektebe kabul edileceği ve bu şekilde mektebin mevcut talimatlara uygun olarak eğitim öğretime başlayacağı ifade edilmiştir (DAB., T. DMİ., 1140/48 (25 Şubat 1331/9 Mart 1916)). Başkomutanlık Vekâleti Üçüncü Şube'den İzmir Şimendifer Mektebi'ne çekilen telgrafla Kemaleddin Efendi'nin mektep hakkında sunduğu tekliflerin kabul edildiği ifade edilmiştir. Telgrafta mevcut öğrencilerin sıkı bir sınava tabi tutularak başarılı olanların İzmir hattına dağıtımının uygun olduğu beyan edilmiştir. Ayrıca sınavlarda görevlendirilecek mümeyyizin tayini için Nafia Nezareti'ne haber verildiği, İzmir komserinin de Harbiye Nezareti'nin bir mümeyyizi sıfatıyla sınavda yer

alacağı bildirilmiştir. Başkumandanlık Üçüncü Şube'den Nafia Nezareti'ne bir tezkire yazılarak İzmir Şimendifer Mektebi'nin sınavlarının yapılacağı, sınavlarda hazır bulunmak üzere İstanbul'dan veya mektebin bulunduğu bölgeden ehil bir kişinin görevlendirilmesi ve İzmir'e ulaşabilecekleri tarihin bildirilmesi istenmiştir (DAB., T. DMİ., 1140/52 (1 Mart 1332/ 14 Mart 1916). Kısa bir süre sonra da sınav için Nafia Nezareti tarafından mümeyyiz sıfatıyla İzmir hatları başkomiseri Muhtar Bey, Harbiye Nezareti'nden İzmir askerî komiseri Süleyman Bey ve İzmir-Kasaba Demiryolu'ndan üç mümeyyiz görevlendirilmiştir (DAB., T. DMİ., 1140/59 (3 Mart 1332/16 Mart 1916); 1141/7 (14 Mart 1332/27 Mart 1916); 1140/54 (29 Şubat 1331/ 13 Mart 1916).

Tablo5: İzmir Şimendifer Bölüğünden olup öğrenciler ile birlikte ders gören 66 neferin imtihan notları¹¹

Sıra No	Yaka No	İsmi	İmtihan Notları														
			Hareket					Usul-i Muhasebe					Telgraf				
			1.	2.	3.	4.	Ort.	1.	2.	3.	4.	ort	1.	2.	3.	4.	ort
1	5	Bekir Sıtkı	H	7,5	9	9	6,5	H	4,5	7	7	6	H	4	5	6	5
2	20	Rüstem Naci	5,5	6	5	5	5,5	5	4	3,5	3,5	4	2	3	6	7	4,5
3	32	İbretahim	9,5	10	8,5	10	9,5	8	7	9	10	8,5	4	5	7	8	6
4	37	Mehmet Şefik	9	8	6	8	7,75	5,5	4	6	5	5	3	4	6	7	5
5	49	Ahmet Rifat	8	9	9	7,5	8,25	6	4	5,5	5	5	3	4	5	7	4,75
6	68	Cevat	7	9	8,5	9,5	8,5	4,5	5,5	9	9	7	4	4	5	7	5
7	69	Halid	9	7,5	8	10	8,5	8	6	8	7	7,25	-	3	4	5	4
8	70	İbrahim Hilmi	3,5	6	6	5,5	4,25	3,5	2	2,5	5	4,25	4	4	6	7	5,25
9	79	Hüseyin Ekrem	7,5	8	6	6	7	5,5	3,5	6	7	5,25	2	3	5	7	4,25
10	93	Hamid	8	8,5	9	8	8,25	7	5,5	9	8,5	7,75	2	4	6	7	4,75
11	96	Hüseyin Rahmi	9	9	7,5	8	8,25	7,5	6	8,5	8	7,75	3	4	6	7	5
12	132	Ahmet Nuri	8,5	9	8	10	8,75	7	6	8,5	8	7,25		2	4	5	2,75
13	144	Mustafa	9	9	9	9	9	8	7	8	10	8,25	9	9	10	10	9,25
14	145	Mehmet Hayri	6	4	8,5	9,5	7	6,5	7	8	9	7,25	5	5	7	8	6,25
15	168	Ömer Lütfi	3,5	3	4	3,5	3,75	-	0,5	1	-	0,5	-	2	4	5	3,5
16	173	Hüseyin Remzi	8	9,5	9	9	9	6	7	8	10	7,75	3	5	7	9	6
17	175	Ali Ekrem	6	7,5	6,5	8	7	-	2	3	5	3,30	-	2	3	5	3,30
18	188	Mehmet Kamil	8,5	9	8,5	9	8,75	8	7	9	8	8	6	7	8	9	7,5
19	200	Emin	5,5	6	5,5	2,5	4,75	2,5	4	6	8,5	5,25	-	2	4	5	
20	210	İhsan	6	5	4	İ	5	4,5	5	7	İ	5,5	3	4	5	H	4
21	233	Mustafa Necati	9	7	8	9											
22	234	Süleyman	9	7	8	8,5	8	H	H	8	9	8,5	3	4	6	7	5
23	237	Ahmet Remzi	9	8	8	9	8,5	8	7	8	8,5	7,75	4	5	7	8	6
24	239	Saadettin	8	8	7	6,5	7,25	4	4,5	7	7,5	5,75	-	2	3	4	2,25
25	247	Yusuf Ziya	8	8	8	8	8	5,5	5	6,5	4	5,25	3	4	5	7	4,75
26	248	Hüseyin Avni	10	8,5	8,5	8,5	9	8	7	8	7	7,5	3	4	6	7	5
27	256	Raşid	6,5	7	8	8,5	7,5	8,5	6,5	9	6	7,5	3	4	5	7	4,75
28	260	Mehmet Zühdü	8	8	8,5	9	8,25	7	6,5	5,5	6,5	6,25	2	3	4	5	3,5
29	291	Mehmet Tevfik	-	H	4,5	8	6	-	H	4	4	4	-	H	4	9	4,25
30	295	Halil Ekrem	9	10	8	9	9	5	7	7	8	6,75	3	3	4	5	4,25
31	313	Süleyman Vehbi	7,5	10	9	9	9	7	7	8	10	8	3	4	5	7	4,75

¹¹ Tabloda sınava girmeyen kişilerin mazeretlerinin baş harfleriyle belirtilmiştir. H: Hasta, İ: İzinli, B: Bulunamadı, M: Muayenede gibi. (DAB., T.DMİ., 1140/47)

32	318	Ahmet Safi	9	10	8,5	10	9,25	8	7,5	7,5	6	7,25	3	3	5	6	4,25
33		Mehmet Hamdi	-	5	6,5	8	6,5	-	1	B	B	1	-	2	3	4	3
34	13	Hacı Mehmet	3,5	İ	5,5	6,5	5	6	İ	8	6	6,30	4	5	6	6	5,25
35	16	Abdülkadir	4	2	3,5	6,5	4	4,5	1	3	4,5	3,25	3	4	4	5	4
36	71	Alırıza	8	4	4,5	4,5	5,25	4,5	1,5	3	4,5	3,25	5	6	7	9	6,75
37	73	Nuri	3	6,5	7	7	5,75	-	4	9	9	7,30	3	4	4	5	4
38	87	Hamdi	5,5	3	5,5	6,5	4	-		1	3,5	1,5	-	2	3	6	3,70
39	94	Ali Halid	6	6	5	8,5	6,25	5	4	4	3,5	3,75	4	4	7	8	5,75
40	116	Mustafa	6	9	8,5	9,5	8,25	6	5,5	7	8	6,75	2	3	5	6	4
41	150	Mehmet Sabit	8	7	8,5	9	8	6	6	3	3,5	4,75	3	4	5	7	4,75
42	152	Mehmet Nuri	H	3	H	H	3	H	2	H	H	2	H	1	H	H	1
43	178	Sabri Efendi	H	9	5	6,5	6,5	H	5	7	8	6,30	4	2	5	7	4,5
44	185	Hasan Lütfi	5	1	2	4	3	-			1,5		4	4	H	7	5
45	194	Mahmet	1,5	7,5	7	7	5,75	-	2	3	2	2,5	-	2	4	6	4
46	204	Abdülkadir	5	7	7,5	9,5	7,25	-	5	3	2	3,30	-	3	4	6	4,30
47	206	Ahmet Rifat	5	3	5	7	5	-	1	5	5	3,60	-	1	4	5	3,30
48	224	Ahmet Hamdi	7	6	5,5	8,5	6,75	-	2,5	2	1	1,60	-	2	4	5	3,60
49	225	Mehmet	1,5	3	5,5	8,5	6,75	-	1,5	2	1	1,60	-	1	4	4	3
50	231	Ali Ulvi	3,5	2,5	5	5	4	1,5	0,5	1	2	1,25	-	2	2	4	2,30
51	236	İzzet Ragıp	8	6,5	7	7	7	3,5	5	3,5	5,5	4,25	2	3	4	M	3
52	252	Mehmet Azmi	7	3	5	6,5	5,5	5	1	3	3,5	3	2	2	4	6	3,5
53	255	Memduh	3,5	3,5	6	7	5	3	0,5	3	H	2	4	4	4	6	4,5
54	264	Hasan Ali	3	8,5	8	7	6,5	-	2,5	5,5	2,5	3,30	-	2	4	4	3,3
55	265	Mehmet Kemal	5,5	9	9	9	8	5,5	6	3	1,5	4	2	3	5	5	3,75
56	266	Mustafa	3	2	H	4	3	-	0,5	H	2	2,5	-	1	2	3	2
57	282	Fuat	2	4	5	5	4	-	1	1		0,6	-	1	3	4	2,60
58	283	Memduh	6	4,5	3	6,5	5	-	4	3	2	3	2	5	5	7	4,75
59	287	Hüseyin Hüsnü	10	9	8,5	9	9	7	8	8	7,5	7,75	3	4	4	7	4,5
60	288	Ahmet Sabit	6	5	5	7	5,75	6	5,5	7	4	4,75		1	3	5	2,25
61	304	Ahmet Şükrü	6	H	5	7	6	4	H	3,5	5	4	1	3	5	8	4,25
62	308	Şaban	8,5	9	10	9	9	7,5	8	9	9	8,25	3	4	6	8	5,25
63	316	Halil Edip	7	5	5	5,5	5,5	5,5	6	7	2	5	2	5	5	8	4
64	325	Hüseyin	3	3,5	5,5	5	4,25	-	1	2	2	1,75	-	3	4	5	4
65	326	Şaban Kamil	3,5	4	5	3	4,75	-		3,5	1	1,5	-	3	3	4	3,3
66	328	İsmail Hakkı	3	3,5	5	4,5	4	-	1	1,5		1,5	-	2	3	4	3

İzmir Şimendifer Mektebi Müdüriyeti, 13 Mart 1916 sabahı mümeyyizlerin mektebe geldiğini, sınavların başladığını ve bir hafta süreceğini ilan etmiştir (DAB., T. DMİ., 1140/54 (29 Şubat 1331/ 13 Mart 1916). İzmir Şimendifer Mektebi öğrencileri İzmir askerî komiseri Süleyman Bey, Nafia baş komiseri Muhtar Bey ve İzmir-Kasaba hattından tayin edilen mümeyyizlerin huzurunda yapılan sınavlarda başarılı olmuş ve liyakatlerini göstermişlerdir (DAB., T. DMİ., 1141/7 (14 Mart 1332/27 Mart 1916). Sınava 125 öğrenci ve 65 asker olmak üzere toplam 190 kişi girmiştir. Sınava giren adayların %4'ü, biri asker olmak üzere 7 kişi başarılı olamamıştır. Sınava girenlerin 30'u aliyülâlâ olmak üzere %60'ına tekabül eden 78 kişi, 7-10 arası not alarak âlâ derecesi ile başarılı olmuştur (DAB., T. DMİ., 1141/7 (14 Mart 1332/27 Mart 1916).

Tablo 6: Sınav Notları ve Dereceleri

Sınav Puanı Aralığı	Derecesi
9-10	Aliyyılâ (Çokiyi)
7-8	Âlâ (İyi)
5-7	Karib-i Âlâ (İyiye Yakın)
3-5	Vustâ (Orta)
3-0	Başarısız

Sınav son derece sıkı yapılmış ve önemli sorular sorulmuştur. Sınav heyeti, özellikle şirket görevlileri baskı altında kalmamış rahatlıkla istedikleri notu verebilmiştir. İki kişi hastalığı sebebiyle sınavlara girememiştir. Mektebin bu devre tahsilinde diploma almaya hak kazanan kişi sayısı 181'dir. Bunlardan 47'si katar memuru diğerleri ise istasyon memuru olarak mezun olmuştur. Diplomalara kısa süre içerisinde hazırlanmış ve talimatname gereğince tasdik ettirilmek üzere Evkaf, Harbiye ve Nafia nezaretlerine özel bir memurla gönderilmiştir (DAB., T. DMİ., 1141/7 (14 Mart 1332/27 Mart 1916); DAB., T. DMİ., 1141/46 (19 Mart 1332/1 Nisan 1916); DAB., T. DMİ. 1141/46 (25 Mart 1332/7 Nisan 1916); DAB., T. DMİ., 1141/46 (29 Mart 1332/11 Nisan 1916). Kısa sürede eğitimini tamamlayan ikinci devre öğrencilerinin diplomaları Evkaf, Harbiye ile Nafia nezaretleri tarafından onaylanmış ve ihtiyat zabiti vekili Kadri Efendi'ye teslim edilerek İzmir Şimendifer Mektebi'ne iade edilmiştir. Ayrıca diplomaların mektep müfettişi sıfatıyla İzmir Askerî hat komiserliği ve Kasaba-Aydın Demiryolları Müdüriyeti tarafından onaylandıktan sonra öğrencilere dağıtımının yapılması gerektiği bildirilmiştir (DAB., T. DMİ., 1141/46 (30 Mart 1332/12 Nisan 1916).

Öğrencilerin diplomaları 20 Nisan 1916'da dağıtılmış fakat tören sırasında Nafia Nezareti Müsteşarı Muhtar Bey'in takındığı tavırdan öğrencilerin hatlara dağıtımının sürüncemede bırakılacağı anlaşılmıştır (DAB., T. DMİ., 1141/12 (7 Nisan 1332/ 20 Nisan 1916). Bu durum Askerî hat komiseri Süleyman Bey ve İzmir Şimendifer Mektebi Müdürü Kemaleddin Efendi tarafından Karargah-ı Umumi Şimendifer Müdürlüğüne bildirerek öğrencilerin ümitsizliğe düşebileceği anlatılmış ve mağdur edilememesi için önlemlerin alınması istenmiştir (DAB., T. DMİ., 1141/12 (8 Nisan 1332/ 21 Nisan 1916); DAB., T. DMİ., 1141/12 (7 Nisan 1332/ 20 Nisan 1916). İzmir askerî komiseri ve mektep müdürünün endişeleri haklı çıkmış Muhtar Bey Harbiye Nezareti Üçüncü Şube'ye 21 Nisan 1916 tarihinde bir telgraf çekmiş ve İzmir demiryollarının bütün idare konularında başvuru makamı olan genel müdürlüğün fikri alınmaksızın ve hatta bilgi bile verilmeksizin İzmir Şimendifer Mektebi öğrencilerinin 5 aylık bir tahsil ile eğitimlerinin bitirildiği ve ihtiyaç düşünülmemesinin zaten düzeni bozulan demiryollarını işlemez hale getireceğini beyan eden Muhtar Bey, bu konularda kararın Nafia Nezareti tarafından verilmesi gerektiğini bunun için de İstanbul'a döndüğünde komisyonu toplayıp müzakere edileceğini bildirmiştir (DAB., T. DMİ., 1141/46 (8 Nisan 1332/21 Nisan 1916).

İzmir Kasaba Demiryolu şirketi tarafından 30 Eylül 1916 tarihinde öğrencilerin staj sonunda aldıkları notları ilan edilmiştir (DAB., T. DMİ., 1142/24 (24 Kanunvevel 1332/6 Ocak 1917).

Tablo 7: Şimendifer Mektebi talebelerinin tren memurluklarında yaptıkları stajlar ve aldıkları notlar

Numara	İsmi	Başarı Notu	Numara	İsim	Başarı Not
164	Muzaffer Ahmet	11,8	41	Ahmet Kani	13,6
92	Tahir Avni	12,6	325	Hüseyin Hasib	14,8
46	Ahmet Hilmi	12,9	253	Mustafa Asım	13,9
231	Ali Ulvi	11,6	224	Ahmet	14,1
293	Mehmet Fikri	9,8	326	Şaban Kamil	12,9
120	Mehmet Ali	11,6	16	Abdülkadir	12,5
142	Mehmet Tevfik	12,9	255	Memduh İbrahim	15
283	Halim Memduh	13,3	194	Mehmet İsmail	14,6
94	Ali Halit	14,4	15	İsmail Hakkı	12,1
149	Salih Şevki	12,4	374	Hasan Ali	16,2
265	Mehmet Kemal	16,2	125	Ali Enver	15,2
201	Abdülkadir	14,6	185	Hasan Lütfi	14,7
285	Ahmet Sadık	13,9	225	Mehmet Hüseyin	13,4
86	Mehmet Şerif	14,5	87	Hamdi	14
169	Mehmet Rıfat	12,8	134	Kazım	16,4
147	Ali Ulvi	12,3	252	Mehmet Azmi	14,5
146	Ahmet Tevfik	13,2	272	Fuat	13,2
157	Osman Zeki	14,3	163	Hüseyin Ragıp	15,2
328	İsmail Hakkı	15,2	329	Hüseyin Zühdü	12,7
2	İbrahim Ethem	1,7			

İzmir Şimendifer Mektebi üçüncü devre eğitimi için de çalışmalar yapılarak yeni dönemde ne kadar öğrenci alınabileceği etüt edilmiş ve durum Karargâh-ı Umumi Üçüncü Şube'ye sorulmuştur. Sonuç itibariyle üçüncü devre eğitim için 100-120 arasında öğrenci alımı kararlaştırılmış ve gazete ilanları hazırlanmıştır (DAB., T. DMİ., 1141/32 (3 Nisan 1332/16 Nisan 1916)).

Kemaleddin Efendi kaleme aldığı raporda birinci ve ikinci devre mezunlarının Aydın Kasaba hatları için hazırlandığı, bu kez mektebe alınacak öğrencilerin Konya ve Ankara çevresinden seçilmeleri halinde bu bölgelerdeki hatlarda kendi istekleriyle görevlendirilebileceği kanaatinde olduğunu belirtmiştir. Raporda mektebe bu sene için 314 doğumluların altında öğrenci kabul edilmeyeceği ve talimatname hükümlerine uygun olarak bunların gerekli derslerden sınavlarının Ankara ve Konya'da yapılarak başarılı olanların İzmir'e gönderilebileceği yazılmıştır. Mektep mevcudu 100 olarak kabul edildiği takdirde

bunlardan 40'ının Ankara, 40'ının Konya, 20'sinin de İzmir'den alınmasının uygun olacağı bildirilmiştir. Müdür Kemaleddin Efendi gerek Konya'da gerekse Ankara'da imtihanları yapılarak kabul edilecek öğrencileri görmek ve bilhassa imtihanlarının yapılması için bu bölgelere gidebileceğini söylemiştir (DAB., T. DMİ., 1140/48 (25 Şubat 1331/9 Mart 1916). Kemaleddin Efendi'nin düşünceleri değerlendirilerek mektebe alınacak öğrencilerin Konya, Ankara ve diğer bölgelerden seçilmesi fikri kabul görmüştür. Ancak bunların bölgelerinde sınava tabi tutulduktan sonra alınması veya Kemaleddin Efendi'nin sınav için o bölgelere gitmesi fikrine olumsuz bakılmıştır. Öğrencilerin harcırahları kendilerine ait olmak üzere İzmir'e gelmeleri ve sınavlara girmeleri istenmiştir. Sınavlarda başarılı olamadıkları takdirde hiçbir hak iddia edemeyecekleri ifade edilmiştir (DAB., T. DMİ., 1140/56 (4 Mart 1332/17 Mart 1916).

İzmir Şimendifer Mektebi Müdürü Kemaleddin Efendi 9 Mart 1916'da Karargâh-ı Umumi Üçüncü Şube'ye yazdığı raporda İzmir Şimendifer Mektebi'nin, İzmir ve çevresindeki hatlara öğrenci yetiştirilmesi ve bu öğrencilerin stajlarının takibi için bir sene daha devam ettirilmesi gerektiği sonra istenildiği takdirde Eskişehir'e taşınabileceği belirtilmiştir. Raporda ayrıca Evkaf Nezareti'nce şimendifer mektepleri için ayrılan bütçenin fazla olduğu¹², bu bütçe ile Halep'te üçüncü bir şimendifer mektebinin açılacağı üzerinde durularak halkı Arapça konuşan Halep'ten, Bağdat hattı için personel yetiştirilebileceği ifade edilmiştir. Kemaleddin Efendi Halep'te böyle bir mektep açıldığı takdirde müdür olarak oraya gidebileceğini arz etmiştir (DAB., T. DMİ.,1140/48 (25 Şubat 1331/9 Mart 1916). Fakat İstanbul'dan gelen cevapta, üçüncü bir mektebin açılması uygun görülmemiş konunun daha sonra düşünüleceği bildirilmiştir (DAB., T. DMİ.,1140/56 (4 Mart 1332/ 17 Mart 1916).

Mekteplerin Teftişi

İzmir hattı askeri komiseri Erkân-ı Harp Binbaşısı Süleyman Bey 17 Mart 1916'da İzmir Şimendifer Mektebi müfettişliğine atanmıştır. Süleyman Bey gerek mektebin dahili işlerini gerekse takip edilen eğitim öğretim işlerini teftiş etmek üzere müsait zamanlarda mektebi gezecekti. Müfettiş gerektiğinde mektep müdürlerinden ve öğretmenlerden açıklama isteyebilirdi. Ancak gözlemleri hakkında mektep müdürlerine veya ders öğretmenlerine karşı mütalaa ve teklifte bulunamayacak mütalaaalarını doğrudan doğruya şimendifer şubesine bildirecekti. Gerek hususi gerekse umumi imtihanlarda ve talebe kabulü zamanlarında yapılan sınavlarda yer alacaktı (DAB., T. DMİ., 1141/4 (20 Ca 1334/25 Mart 1916).

Kurallara Uymayan Öğrencilerin Cezalandırılması

Mektepte kurallara uymayan öğrenciler hakkında soruşturma açılmıştır. Örneğin 4-5 Ekim 1916 gecesini üçüncü devre öğrencilerinden 11 kişi firar etmiştir. Bunun üzerine öğrencilerin toplu mu yoksa ferdi mi olarak mı hareket ettikleri mektebin dâhiliye zabiti Ali Fehmi tarafından araştırılmış öğrenciler teker teker sorguya çekilmiştir. Yapılan soruşturmalar sonucunda 29, 38, 41, 62, 68, 75, 95 numaralı öğrenciler gurup 54, 72 numaralı öğrenciler beraber 28 ve 97 numaralı öğrencilerin de ferdi olarak firar ettikleri anlaşılmıştır. 10 kişinin mektebin arka duvarından merdivenle inerek 28 numaralı Rifat ise nizamiye kapısının yanındaki bahçe kapısının üzerinden atlayarak kaçtıkları ortaya çıkmıştır. Ali Fehmi Efendi'nin yaptığı soruşturma neticesinde öğrenciler kaçma sebepleri olarak aile fertlerinin rahatsızlığı, parasızlık, memleket özlemi, özel işleri, kendi rahatsızlıkları ve arkadaşına kanma gibi nedenler ileri sürmüştür (DAB., T. DMİ., 1141/87 (7 Z 1334/5 Ekim 1916).

¹² Yaklaşık 10.000 liradır. (T.DMİ., 1141/45 (28 Mayıs 1332/ 10 Haziran 1916).

Tablo 8: İzmir Şimendifer Mektebinde firar ederek soruşturma geçiren öğrenciler

Numarası	İsmi	Baba İsmi	Doğum Yeri ve Tarihi
28	Rıfat	İbrahim	Soma-1313
29	Aziz	Hacı Ziya	Ödemiş-1314
38	Kazım	Ali	Denizli 1315
41	Ahmet Necati	Şaban Sıtkı	Tire-1313
54	Mustafa	Nuri	Karapınar-1314
62	Bahaddin	Hacı Halil	Ödemiş-1313
68	Cemal	İsmail	1313
72	Atıf	Rauf	Aydın-1313
75	Hasan	Ömer	Garbi Karaağaç- 1313
95	İhsan	Ali Rüşdü	1314
97	Mehmet	Mustafa	Bergama-1314

Sonuç

Osmanlı Devleti'nde 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren hem askerî hem de sivil ulaşım lojistiğinin büyük bir kısmı demiryolları ile yapılmıştır. Özellikle bahsedilen dönemde milli güvenlik açısından demiryollarının önemli bir rol oynadığını söylemek mümkündür. Osmanlı Devleti'ndeki demiryolu hatlarının Hicaz Demiryolu hariç yabancı şirketlerin tekelinde olması ve bu durumdan kaynaklanan sorunlar dolayısı ile demiryollarında Türk personel yetiştirmek elzem bir hale gelmiştir. I. Dünya Savaşı sırasında şimendifer mektepleri kurulmuş ve demiryollarında çalışacak memurlar yetiştirilmeye başlanmıştır.

Mektep idarî bakımdan ele alındığında askerî bir kurum gibi yönetildiği görülmüştür. Mektep müdürlerinin yüzbaşı ve binbaşı rütbesindeki askerlerden seçilmesi şart koşulmuştur. İdari kadro genellikle askerlerden oluşmasına rağmen basit görevlerin sivillere verildiği görülmüştür. Eğitim kadrosu ise çoğunlukla sivillerden seçilmesine rağmen telgraf muallimliklerinin askerlere de verilebileceği ifade edilmiştir. Yatılı olarak açılan okulda hazırlanan günlük programlarla öğrenciler en iyi şekilde eğitime çalışılmıştır. Zamanla mektepte ortaya çıkan aksaklıklar tespit edilmiş ve çözüm yolları aranmıştır. İzmir Şimendifer Mektebi Müdürü Kemaleddin Efendi aksayan yönler üzerine raporlar kaleme almış yapılabilecek düzenlemeler için de öneriler getirmiştir. Eğitim sürelerini tamamlayan öğrencilere, tecrübe kazandırmak için ülkedeki demiryolları kumpanyalarında görev verilerek staj yaptırılmıştır. Kemaleddin Efendi staj esnasında öğrencileri takip ederek hatlarda öğrencilerin birebir ilişkisinin bulunduğu memurların ve birim reislerinin çoğunun öğrencilerin yetiştirilmesini istemediğini tespit etmiştir. Bu sebeple de mektep öğrencilerinin staj esnasında mutlaka mektebin kontrolü altında tutulmaları ve korunmaları gerektiğini ifade etmiştir. Okul yatılı olduğu için disiplini sağlamak biraz güç olmuştur. Bunun için hataları görülen öğrenciler soruşturulmuş ve gerekli önlemler alınmaya çalışılmıştır. Bu sayede

demiryolu personeli yabancıların tekelinden kurtarılmaya ve hatlara Türk personel yerleştirilerek hatlar kontrol altına alınmaya çalışılmıştır.

Osmanlı Devleti'nde Tanzimat ve öncesinde yapılan reformlar genellikle askerî alanda ya da askerî ihtiyaçlar göz önünde bulundurularak yapılmıştır. Şimendifer okullarının da askerî ihtiyaçlar ve güvenlik dikkate alınarak açılması bu politikanın hala devam ettiğinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Kaynakça

Arşiv Kaynakları

Devlet Arşivleri Başkanlığı (DAB)*

BEO Bâbıâli Evrak Odası

T.DMİ¹³

Kaynak Eserler ve İncelemeler

Akyıldız, A. (2005) *Anka'nın sonbaharı*. İstanbul: İletişim yayınları.

Akyıldız, A. (1987) *İzmir-Aydın demiryolu*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Atilla, A. N. (2002) *İzmir demiryolları*. İzmir: İzmir büyükşehir belediyesi yayınları.

Bayar, C. (1997) *Ben de yazdım milli mücadeleye giriş* (v. cilt). İstanbul: Sabah kitapları.

Collas, B. C. (2005) *1864'te Türkiye*, (T. Tunçdoğan, Çev.). İstanbul: Bileşim yayınevi.

Düster (1928) II. Tertip (ix. cilt). İstanbul: Evkaf matbaası.

Eldem, V. (1994) *Osmanlı imparatorluğu'nun iktisadi şartları hakkında bir tetkik*. Ankara: TTK basımevi.

Engin, V. (1993) *Rumeli demiryolları*, İstanbul: Eren yayıncılık.

Ergin, O. N. (1977) *Türkiye maarif tarihi* (iv. cilt). İstanbul: Eser matbaası

Gülsoy, U. (1994) *Hicaz demiryolu*. İstanbul: Eren yayıncılık.

Kayserilioğlu, R. S. (2011) *Osmanlı'da ulaşım serüveni* (1. cilt) İstanbul: İstanbul büyükşehir belediyesi.

Kolay, A. (2011) *İzmir-Kasaba ve uzantısı demiryolu hatları (1863-1897)*. Basılmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

Kurmuş, O. (2012) *Emperyalizmin Türkiye'ye girişi*. İstanbul: Yordam kitap.

Morawitz, C. (1978) *Türkiye maliyesi*. Ankara: Maliye bakanlığı tetkik kurulu.

Özdemir, N. (2014) Osmanlı demiryollarının millileştirilmesi ve şimendifer mektebi. *XVII. Türk Tarih Kongresi, V* (I) 67-87.

Özyüksel, M. (1988) *Anadolu ve Bağdat demiryolları*. İstanbul: Araba yayınları.

Velay, A. Du (1978) *Türkiye mali tarihi*. Ankara: Maliye bakanlığı tetkik kurulu.

* Arşiv belgeleri ve gazetelerin numaraları metin içerisinde dipnotlarda verilmiştir.

¹³ Bu belgeler Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde tasnifi yapılmamış dosyalardan çıkmıştır. Açılımı yapılmamıştır.